

Proefschrift versterkt aandacht voor complicaties bij tatoeages

F. van Wijk *

Tatoeages zijn ongekend populair en dat begrijpt dermatoloog Sebastiaan van der Bent (foto) ook heel goed. Maar ze kunnen ook voor complicaties zorgen die niet altijd even eenvoudig te behandelen zijn. Hij richtte daarom de Tattoopoli op, onderdeel van de afdeling dermatologie van het Alrijne Ziekenhuis in Leiden. Eerder dit jaar promoveerde hij op onderzoek naar complicaties bij tatoeages.



Over de complicaties die bij tatoeages kunnen optreden was nog bijzonder weinig bekend op het moment dat Van der Bent - in 2017 - zijn Tattoopoli oprichtte, een spreekuur voor patiënten met huidproblemen bij tatoeages, zoals allergische reacties, infecties en auto-immuun huidziekten. Hij vertelt: “De aanzet hiertoe ligt alweer tien jaar achter me. Toen werd ik voor het eerst geconfronteerd met een patiënt met een allergische huidreactie op de rode tatoeage-inkt. Ik wilde me verdiepen in de literatuur hierover, maar ontdekte al snel dat er bijzonder weinig over bekend was. Ik besloot me verder in het onderwerp te verdiepen en kwam daarbij ook in contact met tatoeëerders. Van het een kwam het ander en zo kwamen steeds meer patiënten met complicaties bij tatoeages in mijn praktijk.”

Van der Bent ontdekte dat er in Nederland niemand anders was die zich op dit probleem toeleefde. “Patiënten kwamen eerder bij de plastisch chirurg, de dermatoloog of de huisarts terecht en soms zelfs bij de internist”, vertelt hij. “Ze werden echt naar allerlei specialisten gestuurd. Vandaar mijn gedachte dat er een aparte polikliniek moest komen, één gespecialiseerd centrum waar deze patiënten deskundig, snel en efficiënt worden geholpen.”

Promotie

Die eerste patiënt van tien jaar geleden vormde niet alleen indirect aanzet tot de poli, maar leidde ook tot een promotieonderzoek. Van der Bent verdedigde op 9 april 2021 met succes zijn proefschrift ‘Tattoo complications: diagnoses and treatment’ (1). “Geen eindstation”, zegt hij. “Ik ben nog steeds met onderzoek bezig, want ook nu is nog niet duidelijk wat er precies de oorzaak van is dat die rode tatoeage-inkt relatief zo vaak voor problemen zorgt. Het vermoeden is dat het met bepaalde pigmenten van deze inkt te maken heeft. Wat we wel weten, is dat het een vertraagde allergische reactie is, die zelfs nog na vele jaren na het zetten van de tatoeage kan ontstaan. Het idee is daarom dat de allergische reactie wordt veroorzaakt door

specifieke afbraakproducten van de rode tatoeage pigmenten.”

Veel patiënten geven aan dat de klachten verergeren na blootstelling aan zonlicht. De klachten manifesteren zich gemiddeld een jaar na het zetten van de tatoeage. Reacties op andere inktkleuren komen overigens ook wel voor. De aard van de allergische reacties verschilt, stelt Van der Bent. “In het ene geval zien we een duidelijke zwelling, een soort driedimensionale tatoeage”, zegt hij. “In het andere geval een flinke wond, ulceratieve varianten dus, precies in het rode gedeelte van de tatoeage. Gegevens over de incidentie van rode tatoeage-allergieën hebben we niet. Daarvoor zou je alle mensen met rode inkt in hun tatoeage jarenlang moeten volgen, dat is onbegonnen werk.”

Variatie in complicaties

Op de poli ziet Van der Bent een grote variatie in de complicaties die bij tatoeages optreden. “De meest voorkomende complicatie is nog steeds een infectie”, zegt hij. “Dit ondanks de goede hygiëne die er in de tattooshops toch echt wel is. Er kan ook sprake zijn van besmette inkt of nalatigheid in de nazorg. Daarnaast verschilt het ontzettend per cliënt en diens afweersysteem, de een is gevoeliger voor het ontwikkelen van een infectie dan een ander. Vaak is de bron van de infectie niet te achterhalen. Infecties kunnen ook wel wonden veroorzaken, met mogelijk littekens of vervaging van de tatoeage tot gevolg. Bijtijds een adequate behandeling starten is dus cruciaal.” Maar er kan ook sprake zijn van andere problemen. Littekenvorming door de inslag van de tatoeagenaald bijvoorbeeld. Bobbels of zwellingen op de zwarte inkt van een tatoeage, mogelijk een uiting van sarcoidose. “Bedenk hierbij dat sarcoidose ook in de longen kan zitten”, zegt Van der Bent. “Het is hierbij dus zaak ook long- en bloedonderzoek te doen.” Weer een andere complicatie is pyoderma gangrenosum, een auto-immuun ziekte die forse en diepe wonden (ulcera) kan geven. Andere auto-

immuunziekten, zoals psoriasis, behoren ook tot de mogelijkheden, getriggerd door beschadigingen van de huid. “Vaak lastig te herkennen door de kleuren van de tatoeage”, zegt Van der Bent. “Soms is het de eerste uiting van een auto-immuunziekte die al langer sluimerend aanwezig is.”

Toch is Van der Bent zeker niet negatief over tatoeages. “Over het algemeen gaat het gewoon goed”, zegt hij. “Sterker, ik ben zelfs meer fan van tatoeages dan dat ik ertegen ben. Bedenk hierbij ook dat er meerdere toepassingen zijn. Voor iemand die blind is of bijvoorbeeld de ziekte van Parkinson heeft kan permanente make-up een uitkomst zijn. Bij darmoperaties kunnen stukken darm worden getatoeëerd als markering. Ook in de radiologie wordt het wel voor markeringen toegepast. En denk ook aan de mogelijkheden van litteken- of tepelhoftatoeage. Zelf heb ik geen tatoeage. Maar dat is omdat ik er geen goed idee of onderwerp voor heb, niet omdat ik er tegen ben.”

Site met gerichte informatie

De huisarts is veelal de eerste zorgprofessional die de patiënt met een complicatie van een tatoeage ziet. “Infecties ziet de huisarts veel meer dan ik”, zegt Van der Bent, “ik zie vooral de chronische en lastige problemen. Veelal betreft het dan een van de problemen die ik al benoemde, maar in een zeldzaam geval ook wel een reactie op fluorescerende inkt of een pigmentverschuiving. De variatie in complicaties is echt wel groot. En hoewel de huisarts infecties goed zal kunnen behandelen, geldt dat zeker niet voor alle andere problemen die ik tegenkom. Het is echt wel een specifiek aandachtsgebied.”

Omdat Van der Bent weet dat patiënten zelf op internet gaan zoeken, heeft hij tattoopoli.nl opgezet met gerichte informatie. “Wie via Google gaat zoeken komt daar al heel snel op terecht”, zegt hij.

Groeiende aandacht

Van der Bent is de eerste zorgprofessional in Nederland die is gepromoveerd op studie naar de complicaties die bij tatoeages kunnen optreden. “Er zijn wereldwijd wel wat dermatologen die zich met dit onderwerp bezighouden, maar dat zijn er toch niet heel veel”, zegt hij. “Toch neemt de aandacht ervoor wel toe. Misschien omdat tatoeages steeds populairder worden en daardoor ook meer in het nieuws komen.”

Zelf organiseerde hij een tweesterlijks congres over het onderwerp. “Ook dat helpt om de interesse ervoor te bevorderen”, zegt hij. “Maar onderzoek ernaar doen blijft lastig. Ik heb het altijd naast mijn werk gedaan, zonder dat ik er ooit subsidie voor heb gekregen. Onderzoeksubsidies gaan naar grotere ziektebeelden als kanker of hart- en vaatziekten. Volkomen begrijpelijk natuurlijk, maar het maakt het niet eenvoudiger.”

In het kader van zijn promotieonderzoek heeft Van der Bent veel ervaring opgedaan in de toepassing van de ablatieve laser bij tattoo allergie. “Toepassing van een gewone laser kan zorgen voor verspreiding van de allergie”, legt hij uit. “Bij de ablatieve laser lijkt dit niet het geval. Dus als corticosteroiden of injecties niet helpen is toepassing ervan een optie. Bij permanente make-up is deze behandeloptie echter nog te weinig onderzocht. Vanwege de mogelijke kans op littekenvorming kies ik dan vaak voor andere behandelingen, zoals immunosuppressiva.” Voor systemische behandelingen bij problemen rond permanente make-up krijgt Van der Bent inmiddels verwijzingen uit het hele land.

Problemen met aftercare-producten

Ook als complicaties optreden, willen veel mensen toch liever geen afscheid nemen van hun tatoeage. “Rode inkt wordt vaak gebruikt bij bloemen en hartjes en daar zit dan doorgaans een heel persoonlijke reden achter”, zegt Van der Bent, “dus dat snap ik ook wel. Bovendien, een tatoeage verwijderen geeft soms ook een litteken. Dat probeer ik in de behandelingen die ik bied zoveel mogelijk te vermijden. Soms geeft een complicatie echter zoveel gezondheidsschade of klachten dat verwijderen toch echt de beste optie is.”

Het is trouwens niet alleen de tatoeage die voor problemen kan zorgen, waarschuwt Van der Bent. “Soms kunnen allergieën ook optreden door de toepassing van aftercare-producten”, zegt hij, “want daar kunnen ook bepaalde parfums en conserveermiddelen in zitten. In die middelen is een enorme industrie ontstaan. Ook in deze problematiek verdiep ik mij. Recent heb ik een artikel gepubliceerd (2) met een overzicht van alle tatoeagegerelateerde complicaties die ik de afgelopen jaren heb gezien.”

Aandacht in de media

Van der Bent zegt zich te hebben verbaasd over de belangstelling voor zijn proefschrift. “Ik kreeg echt het ene mediaverzoek na het andere”, zegt hij. “Steeds als tatoeages in het nieuws zijn, weten ze me te vinden. Dat kost veel tijd, maar ik doe het toch graag omdat ik weet dat ik mensen kan helpen met betrouwbare informatie. Om dezelfde reden verzorg ik ook nascholingen voor tatoeëerders, huisartsen en dermatologen.”

Literatuur

1. Tattoo complications: Diagnosis and treatment - Vrije Universiteit Amsterdam (vu.nl)
2. van der Bent SAS, Rauwerdink D, Oyen EMM, et al. **Complications of tattoos and permanent makeup: overview and analysis of 308 cases.** Journal of Cosmetic Dermatology. 2021 Nov;20(11):3630-3641. doi: 10.1111/jocd.14498

* Frank van Wijk, freelance journalist